
THE INDIAN ECONOMY IN THE FIRST QUARTER OF THE 21ST CENTURY: DEVELOPMENT AND RESULTS

Iliyan Mateev

Department of Economic Theory and International Economic Relations, Faculty of Economics,
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria, i.mateev@ts.uni-vt.bg

Vanya Tsonkova

Department of Finances and Accounting, Faculty of Economics,
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria, v.tsonkova@ts.uni-vt.bg

Abstract: The paper provides an analytical overview of the evolution of the Indian economy in the first quarter of the 21st century, focusing on the key transformations, policy measures, and outcomes of the reform process initiated in 1991. Following the liberalization, privatization, and globalization reforms introduced by the Narasimha Rao government, India has achieved sustained economic growth, averaging 6–7% annually, and has become the fourth largest economy in the world by nominal GDP and the third by purchasing power parity (PPP) in 2025. The paper explores the country's structural shifts — from a highly regulated system under the so-called License Raj to a diversified market economy driven by the expansion of services, IT, and manufacturing industries, accompanied by significant foreign direct investment inflows.

A special section examines the Indian rupee and monetary policy as central components of this transformation. The paper analyzes the exchange rate regime, the tools of the Reserve Bank of India (RBI) for managing inflation and liquidity, and the accumulation of foreign exchange reserves exceeding USD 600 billion in 2024. It also evaluates the rupee's gradual internationalization: its share in global FX turnover rose to 2.4% in 2025 (BIS data), while its use in cross-border trade settlements increased following RBI's 2022 framework for invoicing and settlement of international trade in rupees. Although still far from the global role of the Chinese yuan, the Indian currency demonstrates growing credibility and regional significance.

Methodologically, the paper applies comparative, structural, and statistical approaches to identify India's main achievements and challenges. The conclusions emphasize the sustainability, inclusiveness, and global relevance of India's economic rise in the 21st century.

Keywords: Indian Economy, Indian Economic Miracle, Indian Rupee

ИНДИЙСКАТА ИКОНОМИКА ПРЕЗ ПЪРВАТА ЧЕТВЪРТ НА ХХІ ВЕК: РАЗВИТИЕ И РЕЗУЛТАТИ

Илиян Матеев

Катедра „Икономическа теория и международни икономически отношения“, Стопански факултет,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, България, i.mateev@ts.uni-vt.bg

Ваня Цонкова

Катедра „Финанси и счетоводство“, Стопански факултет,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, България, v.tsonkova@ts.uni-vt.bg

Резюме: Статията представя аналитичен преглед на еволюцията на индийската икономика през първата четвърт на ХХІ век, като се фокусира върху ключовите трансформации, политическите мерки и резултатите от процеса на реформи, започнал през 1991 г. След реформите за либерализация, приватизация и глобализация, въведени от правителството на Нарасимха Рао, Индия постигна устойчив икономически растеж, средно 6–7% годишно, и се превърна в четвъртата по големина икономика в света по номинален БВП и третата по паритет на покупателната способност (ППС) през 2025 г. Статията изследва структурните промени в страната – от силно регулирана система под т. нар. Лицензионен Радж до диверсифицирана пазарна икономика, водена от разширяването на услугите, информационните технологии и индустриалното производство, съпроводено със значителен приток на преки чуждестранни инвестиции. В отделен раздел се разглежда индийската рупия и паричната политика като централни компоненти на тази трансформация. В статията се анализират валутният режим, инструментите на Резервната банка на Индия (RBI) за управление на инфлацията и ликвидността, както и натрупването на валутни резерви, надхвърлящи 600 милиарда щатски долара през 2024 г. Оценява се и постепенната интернационализация на рупията: дялът ѝ в световния валутен оборот се е увеличил до 2,4% през 2025 г. (данни на BIS), докато използването ѝ

в трансграничните търговски разплащания се е увеличило след рамката на RBI от 2022 г. за фактуриране и сетълмент на международната търговия в рупии. Въпреки че все още е далеч от глобалната роля на китайския юан, индийската валута демонстрира нарастващо доверие и регионално значение. Методологически в статията се прилага сравнителен, структурен и статистически подход за идентифициране на основните постижения и предизвикателства пред Индия. Заключениеята подчертават устойчивостта, приобщаването и глобалното значение на икономическия възход на Индия през XXI век.

Ключови думи: индийска икономика, индийско икономическо чудо, индийска рупия

1. ВЪВЕДЕНИЕ

На 15 август 1947 г. за временен премиер на Доминион Индия е назначен лидерът на Индийския национален конгрес Джавахарлал Неру. След влизането в сила на 26 януари 1950 г. на новата конституция е избран за министър-председател на Република Индия – пост, който заема до смъртта си през 1964 г. По време на 17-годишното си управление той има за идеал фабианския социализъм, подчертавайки, че Индия трябва да постигне както демокрация, така и социализъм. С помощта на голямото мнозинство, с което Индийският национален конгрес разполага в парламента, се стреми да осъществи тази цел. Четирите стълба на неговата вътрешна политика са демокрация, социализъм, единство и секуларизъм. След обявяването на независимостта си Индия насърчава смесената икономическа система, в която контролираният от правителството публичен сектор съществува съвместно с частния сектор. В тази система правителството има роля на централен плановик, регулатор, инвеститор, мениджър и производител, т.е. изгражда се държавен капитализъм. (Puri, N., 2024)

От началото на 50-те години до 1991 г. действа система за строг държавен контрол и регулиране на индийската икономика, наречена от нейния първи критик Чакраварти Раджагопалачари „Лицензионен радж“. При тази система предприятията са се нуждаели от множество държавни лицензи и разрешителни, за да работят, което води до бюрокрация, корупция и бавен икономически растеж. „Лицензионният радж“ е имал за цел да защити индийската индустрия от чуждестранната конкуренция, но преди частните компании да могат да произведат нещо, е трябвало е да удовлетворят изискванията на десетки държавни агенции, което води до трудното получаване на лицензи. Критиките на Чакраварти Раджагопалачари, който е последният генерал-губернатор на Индия от 1948 до 1950 г. и член на правителството на Неру през 1950-1951 г. към „Лицензионния радж“ произтичат от неговото противопоставяне на системата за строг държавен контрол и регулиране на икономиката. Той вярва, че тази система води до политическа корупция и икономическа стагнация и напуска правителството. (BS Web Team, 2023)

Неру е убеден, че изграждането на тежка промишленост е от фундаментално значение за развитието и модернизацията на индийската икономика. В тази връзка правителството му инвестира предимно в черната металургия, въгледобива и енергетиката – насърчавайки тяхното развитие чрез субсидии и протекционична политика. Неру се стреми към изграждането на общество, основано на социална справедливост и икономическо равенство. През 1951 г., повлиян от съветския модел, той започва да прилага в Индия петгодишните стопански планове. Неру е вярвал силно в икономическото планиране и лично е председателствал Комисията по планиране на своето правителство. Тези планове целят постигането на балансиран икономически растеж, намаляване на бедността и модернизация на ключови стопански сектори, инфраструктурата и образованието. (Chaudhary, R., 2022)

Благодарение на политиката си на необвързаност по време на Студената война, при изграждането на индустриалната база на Индия Неру получава финансова и техническа помощ както от Западния, така и от Източния блок. По време на управлението му се наблюдава значително индустриално развитие. Между 1950 и 1965 г. промишленото производство се утроява, а Индия се превръща в седмата по големина индустриална сила в света. През същия период населението на страната нараства от около 350 милиона на около 500 милиона души, което елиминира реалните икономически ползи за огромното мнозинство от населението, освен за най-богатата и образована част от градското население и едрите земевладелци. Безимотната и безработна част от бързо нарастващото население на Индия остава неадекватно хранена, с лоши жилищни условия и неграмотна. Индия има една от най-големите и най-диверсифицирани икономики в света, но заради огромното си население (1450 млн.д. през 2025 г.) е една от най-бедните страни на Земята. (Balakrishnan, P., 2021)

След смъртта на Джавахарлал Неру през 1964 г. икономическата му политика е продължена от правителствата на основания през 1885 г. Индийски национален конгрес (ИНК), начело с Гулзарилал Нанда (1964: 1966 г.), Лал Бахадур Шастри (1964-1966 г.), дъщеря му Индира Ганди (1966-1977 г.: 1980-1984 г.) и внука му Раджив Ганди (1984-1989 г.). През периода 1950-1991 г. Индия не е управлявана от ИНК малко над 4 години: от 24 март 1977 до 28 юли 1979 г. (правителство на Морарджи Ранчходжи Десаи от партията

Джаната), от 28 юли 1979 до 14 януари 1980 г. (правителство на Чаран Чоудхари Сингх от партията Джаната-светска), от 2 декември 1989 до 10 ноември 1990 г. (правителство на Вишванат Прагап Сингх от партията Джаната дал) и от 10 ноември 1990 до 21 юни 1991 г. (правителство на Чандра Шехар Сингх от партията Самаджвати Джаната-национална). (Britannica Editors, 2024).

2. ИКОНОМИЧЕСКАТА РЕФОРМА ПРЕЗ 1991 г.

Крахът на правителството на Чандра Шехар през юни 1991 г., след убийството на Раджив Ганди на 21 май 1991 г., води до избирането на ново правителство на Индийския национален конгрес, начело с Нарасимха Рао. По това време Индия вече е в икономическа криза, произтичаща от дефицит по платежния баланс, дължащ се на прекомерна зависимост от внос и други външни фактори. Разпадането през 1989 г. на Източния блок, който има тесни търговски взаимоотношения с Индия и позволява обмен на рупии, създава сериозни проблеми. СССР е най-големият търговски партньор на страната до 1991 г., с двустранна търговия надхвърляща 5 милиарда USD годишно, но сътресенията в Съветския съюз предизвикват срив в износа на Индия. Към края на 1990 г. ситуацията става тежка, тъй като валутните резерви на Индия не са достатъчни, за да финансират триседмичен внос. Освен това, от 2 август 1990 до 28 февруари 1991 г. протича войната в Персийския залив между Ирак и коалиция от 34 държави, начело със САЩ. Тя има силно отрицателно въздействие върху индийската икономика заради рязкото покачване на цените на нефта и големия спад на паричните преводи от индийските работници в региона на Персийския залив, допълнително изострили дисбаланса в платежния баланс. Всички тези фактори налагат бързи икономически реформи. В тази връзка Нарасимха Рао оказва пълна подкрепа на своя главен секретар Амар Натх Верма и министъра на финансите Манмохан Сингх да направят всичко, което сметнат за необходимо за разрешаване на кризата. Заедно с икономическия си съветник Ракеш Мохан, Верма изготвя концепция за Нова индустриална политика, предвиждаща премахване на „Лицензионния радж“ и намаляване на държавната намеса в икономиката. След прилагането на икономическите реформи през 1991 г., Индия отбелязва значителен икономически растеж и се утвърждава като виден участник в световната икономика. Политиките за либерализация на индийското правителство улесняват този растеж чрез привличане на чуждестранни инвестиции, улесняване на търговските отношения и насърчаване на вътрешните икономически реформи. В тази връзка Нарасимха Рао с право може да бъде наречен „баща на индийските икономически реформи“. (The Hindu, 2020), (India Today, 2024)

3. РЕЗУЛТАТИ ОТ ИКОНОМИЧЕСКАТА РЕФОРМА

Иницирираните от Нарасимха Рао реформи се оказват успешни. През периода 2001-2024 г. номиналният БВП на Индия нараства 7.98 пъти, а БВП по паритет на покупателните сили 6.83 пъти. Номиналният БВП на човек от населението се увеличава 5.99 пъти, а номиналният БВП на човек от населението 5.07 пъти. Икономическият растеж е висок и стабилен, с изключение на 2020 г., когато спада с -5.8%, в резултат на здравната криза, свързана с пандемията от COVID-19. От 2001 г. насам Индия се е издигнала от тринадесета до пета по големина икономика в света по номинален БВП през 2024 г., като е изпреварила последователно Мексико (2007 г.), Южна Корея (2007 г.), Испания (2010 г.), Канада (2010 г.), Руска федерация (2015 г.), Бразилия (2015 г.), Италия (2015 г.), Франция (2019 г.) и Великобритания (2021 г.). Очаква се през 2025 г. да изпревари Япония, а през 2026 г. Германия и да стане трета икономическа сила в света след САЩ и КНР. Високият икономически растеж след реформите от 1991 г. е основен двигател за намаляване на бедността. През второто десетилетие на XXI век Индия значително я ограничава, като крайната бедност (живот с по-малко от 2.15 USD на ден) намалява от 16.2% през 2011-12 г. до 2.3% през 2022-23 г., като по този начин 171 милиона души излизат над тази граница. Както селските, така и градските райони отбелязват намаляване на бедността. В селските райони тя намалява от 64.9% на 27.7% (7.4% годишно), съпроводено с увеличение на самонаетите лица, които представляват 53% от платената заетост до 2023-2024 г. Градската бедност е спаднала от 39.7% на 14.3% (8.9% годишно). (The World Bank, 2025)

Таблица 1

Година	2001	2005	2010	2015	2020	2024
Номинален БВП, трлн. USD	0.49	0.82	1.68	2.10	2.67	3.91
БВП (ППС), трлн. IntlD	2.37	3.39	5.23	7.20	9.77	16.19
Икономически растеж, %	4.8	7.9	8.5	8.0	-5.8	6.5
Номинален БВП на човек, USD	450.4	710.5	1347.5	1584.0	1907.0	2696.7
БВП (ППС) на човек, IntlD	2199.5	2936.8	4206.5	5425.0	6966.3	11158.9

Източник: The World Bank, 2025

Повишаването на благосъстоянието на населението води до желание за подобряване на санитарните условия за живот. На 2 октомври 2014 г. правителството стартира национална кампания за чистота, известна още като „Мисия за чиста Индия“. Тя има за цел да направи страната чиста и свободна от дефекация на открито, чрез изграждането на тоалетни, промяна в поведението към чистота и хигиена, управление на отпадъците и насърчаване на чистотата в обществените пространства като улици, паркове и туристически зони. Подчертава се значението на поддържането на чистота не само на индивидуално ниво, но и в обществените зони, за да се създаде чиста и здравословна среда. (Prime Minister’s Office, 2014)

4. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ НА ИНДИЙСКАТА ИКОНОМИКА

Индия постигна забележително развитие през последните две десетилетия и половина, като през 2025 г. е най-бързо развиващата се голяма икономика в света, с амбиция да постигне висок среден доход на човек от населението до 2047 г. - стогодишнината от независимостта си. Делът на услугите в БВП е 56.9%, на индустрията 25.8%, а на селското стопанство 17.3%.

Индийският сектор на услугите е най-големият и най-бързо развиващ се бранш на икономиката, като осигурява работа на около 30% от работната сила. Той включва широк спектър от дейности като информационни технологии и аутсорсинг на бизнес процеси, финанси, здравеопазване, образование, туризъм и телекомуникации. Секторът е значителен двигател на икономическия растеж и основен получател на преки чуждестранни инвестиции.

Освен, че е 5-та световна икономика по номинален БВП, Индия е и на 5-то място в областта на промишленото производство (2.91%), след КНР (27.7%), САЩ (17.3%), Япония (5.15%) и Германия (4.93%), пред Република Корея (2.47%), Мексико (2.16%), Италия (2.05%), Франция (1.77%) и Великобритания (1.73%). Растежът на индийското промишлено производство през последните години се дължи предимно на възхода на автомобилостроенето, фармацевтиката, електрониката и текстилната индустрия. (Safeguard Global, 2025) През 2024 г. автомобилната индустрия на Индия е четвъртата по големина в света (6.01 млн.бр.), след тези на КНР (31.28 млн.бр.), САЩ (10.56 млн.бр.) и Япония (8.23 млн.бр.), пред Мексико (4.20 млн.бр.), Република Корея (4.13 млн.бр.) и Германия (4.07 млн.бр.). (OICA, 2025) Страната е най-големият доставчик на генерични лекарства (еквивалент на оригиналния фармацевтичен продукт), с 20% дял от общия световен фармацевтичен износ. Тя е и най-големият доставчик на ваксини, с дял от над 60% от всички произведени ваксини в света. (Invest India, 2022)

Секторът на земеделието е основен източник за препитание за почти 55% от населението, т.е. страната все има предимно аграрен характер. Индия е най-големият производител на просо (38.40%) и вторият по големина производител на ориз (25.27%), захарна тръстика (22.86%), чай (20.06%) и пшеница (13.33%). Страната е вторият по големина производител на плодове и зеленчуци, като дава съответно 10.9% и 8.6% от световното производство. Световен лидер е при производството на банани, манго, папая, лимони и джинджифил. На второ място е при производството на портокали (след Бразилия) и на трето при кокосовите орехи (след Индонезия и Филипините). (FAO, 2024)

Десетте водещи външнотърговски партньори на Индия през 2024 г. са САЩ (11.41% от общата търговия: 19.77% от износа; 6.33% от вноса), КНР (11.02% от общата търговия: 3.26% от износа; 15.73% от вноса), Обединени арабски емирства (8.63% от общата търговия: 8.37% от износа; 8.79% от вноса), Русия (5.93% от общата търговия: 1.12% от износа; 8.85% от вноса), Саудитска Арабия (3.61% от общата търговия: 2.69% от износа; 4.18% от вноса), Сингапур (2.96% от общата търговия: 2.97% от износа; 2.95% от вноса), Ирак (2.78% от общата търговия: 0.75% от износа; 4.01% от вноса), Германия (2.55% от общата търговия: 2.41% от износа; 2.63% от вноса), Индонезия (2.43% от общата търговия: 1.23% от износа; 3.16% от вноса) и Нидерландия (2.40% от общата търговия: 5.20% от износа; 0.70% от вноса). (Government of India, 2025)

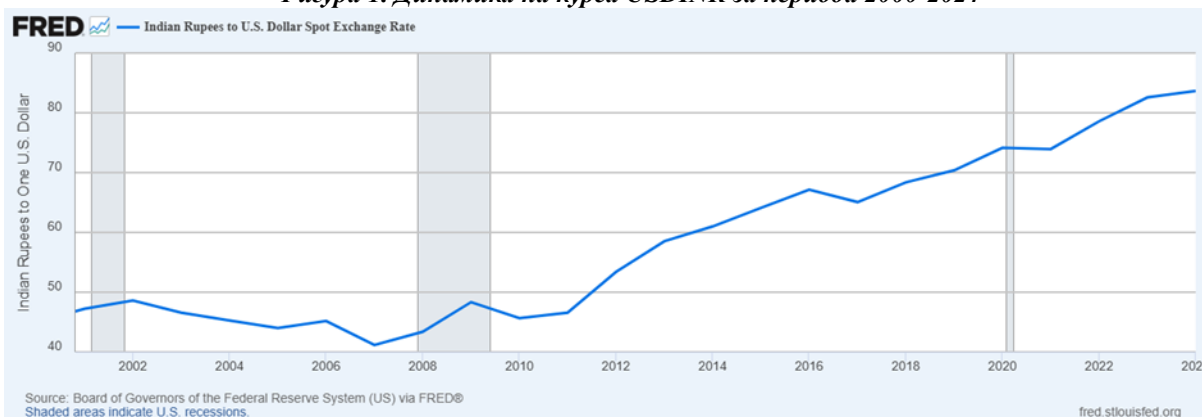
5. ЕВОЛЮЦИЯ НА ВАЛУТНО-КУРСОВИЯ РЕЖИМ И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА НА ИНДИЯ (2000-2025)

Трансформацията на индийската икономика след стартиралите реформи от 1991 г. е в тясна връзка с промените във валутно-курсовия режим и паричната политика на централната банка на страната – Резервната банка на Индия (RBI). В резултат на кризата в платежния баланс и затрудненията във външните плащания в началото на юли 1991 г. рупията е девалвирана на два етапа, общо с около 18 % спрямо щатския долар. Впоследствие, през март 1992 г., е въведена системата на двойния валутен курс, известна като Система за либерализирано управление на валутния курс (LERMS) – преходен механизъм между административно фиксиран и пазарно определян курс. През март 1993 г. е въведена Системата за пазарно определен валутен курс (MDERS), а през август 1994 г. рупията става конвертируема по текущата сметка с приемането на член VIII от Устава на Международния валутен фонд (МВФ). През 1999 г. е приет Законът за

управление на валутния пазар (FEMA), който заменя Закона за контрола на валутния пазар (FERA) от 1973 г., като основната му цел е „улесняване на външната търговия и плащания“ и „насърчаване на организираното развитие и поддържане на валутния пазар в Индия“ (Reserve Bank of India, n.d., “1991 to 2000” section).

Развитието на индийския валутно-курс режим през първата четвърт на XXI век отразява динамиката между нарастващата интеграция на страната в глобалните капиталови пазари и стремежа на Резервната банка на Индия (RBI) да запази макроикономическата стабилност. Този процес преминава през няколко ясно разграничени етапа. В своето изследване Ila Patnaik и Rajeswari Sengupta идентифицират четири фактически режима на индийската рупия за периода 2000 – 2020 г. според степента на гъвкавост на валутния курс (Patnaik & Sengupta, 2021). Заклученията от това изследване, заедно с анализа на периодичните публикации на Международния валутен фонд (IMF, 2024) относно валутно-курсния режим на Индия, дават основание да се открият основните особености на отделните етапи, както и последващият, пети режим – до наши дни. През целия период валутната политика се характеризира с де юре плаващ курс, но де факто управлявано плаване, съчетано с асиметрични интервенции – активни при натиск за поскъпване и ограничени при натиск за обезценяване. За илюстриране на динамиката на валутния курс USDINR се използва графиката на FED, където със сиви линии са отбелязани рецесиите в САЩ.

Фигура 1. Динамика на курса USDINR за периода 2000-2024

Източник: Board of Governors of the Federal Reserve System (US).

Първи етап (януари 2000 – март 2004)

В началото на века Индия функционира при почти фиксиран курс към щатския долар, с ясно изразен натиск за поскъпване на рупията поради засилен приток на капитали и стабилен растеж. Резервната банка активно изкупува долари, за да предотврати прекомерна ревалвация, и натрупва значителни резерви (от 34 млрд. до 110 млрд. USD). Тъй като тези интервенции увеличават вътрешната ликвидност, Банката прилага пълна стерилизация чрез продажба на държавни ценни книжа. Когато наличните облигации се изчерпват, през 2004 г. е въведен механизъм за емисия на специални ДЦК, предназначени единствено за стерилизация на валутните интервенции – Market Stabilisation Scheme (MSS).

Втори етап (март 2004 – февруари 2008)

Този етап се характеризира с по-голяма гъвкавост на курса, но и с продължаващ надзор от страна на Резервната банка на Индия. Високите капиталови потоци и устойчивият растеж поддържат натиск за поскъпване. Централната банка продължава да изкупува долари, увеличавайки резервите над 300 млрд. USD, но постепенно допуска по-широки пазарни движения. Режимът се определя като управлявано плаващ, като волатилността остава ниска, а интервенциите – целенасочени за изглаждане на резки колебания.

Трети етап (март 2008 – ноември 2013)

Световната финансова криза бележи рязка промяна във валутната динамика. Рупията преминава от натиск за поскъпване към натиск за обезценяване. Капиталовите потоци се свиват с над 90 %, а Резервната банка на Индия допуска частична корекция на курса, като разчита основно на гъвкав обменен курс за абсорбиране на шока. Интервенциите са ограничени, за да се запази нивото на резервите, което води до по-изменчив курс, но по-близък до пазарния. В този период курсът на валутата спрямо долара се движи в широк диапазон, отразявайки глобалната несигурност и изтеглянето на капитали от развиващите се пазари.

Четвърти етап (ноември 2013 – март 2020)

Режимът се променя след т.нар. „taper tantrum“ – реакцията на пазарите на съобщението на Федералния резерв за предстоящо затягане на паричната политика. Масовите капиталови отливи предизвикват най-силния натиск за обезценяване на рупията след 2008 г. В отговор Резервната банка на Индия и правителството прилагат комбинация от мерки за ограничаване на ликвидността и стабилизиране на курса: повишаване на краткосрочните лихви, ограничения върху дериватите и вноса на злато и сребро, временни ограничения върху капиталовите потоци и стимули за чуждестранни инвестиции. Валутните интервенции са ограничени – едва около 10 млрд. USD, което показва, че защитата на рупията се осъществява главно чрез парични и регулаторни инструменти, а не чрез изчерпване на резервите. През този период, след декември 2013 г. волатилността на курса намалява, а системата се стабилизира в рамките на управляемо плаване.

Пети етап (март 2020 – декември 2025)

Пандемията COVID-19 и последвалите глобални шокове (енергийна криза, геополитическо напрежение, повишени лихви в САЩ) изпитват устойчивостта на индийската парична рамка. През 2020–2022 г. Резервната банка на Индия провежда активни интервенции за стабилизиране на курса, увеличавайки резервите от около 475 млрд. USD до над 600 млрд. USD. Режимът остава управляемо плаване, но интервенциите са прозрачни и целенасочени — Банката публикува месечни данни с шестседмично забавяне. След 2022 г. Индия прави ключова стъпка към интернационализацията на рупията – въвежда рамката за фактуриране и сетълмент на международна търговия в рупии, позволяваща разплащания в рупии с редица партньори (Русия, Бангладеш, Шри Ланка, ОАЕ и др.). Според данни на Банката за международни плащания (BIS, 2025) среднодневният обем на валутните операции в рупии на международния валутен пазар (FOREX) през април 2025 г. възлиза на 185 млрд. щатски долара при общ обем на сделките 9 595 млрд. щатски долара, като делът на рупията в глобалния валутен оборот достига 1,9 %. Така рупията се нарежда на 11 място по най-търгувани валути в света, изпреварена от щатския долар, еврото, японската йена, британския паунд, китайския юан, швейцарския франк, австралийския долар, канадския долар, хонгконския долар и сингапурския долар. IMF (2024) класифицира режима като „floating (de jure и de facto)“, но подчертава, че RBI „интервенира, за да ограничи прекомерната волатилност и да поддържа ред на пазара“. Валутната политика остава тясно свързана с инфлационното таргетиране (4 % ± 2 %) и със запазването на стабилността на платежния баланс при ускорена дигитализация и растящи капиталови потоци. Към края на септември 2025 г. валутните резерви достигат приблизително 700 млрд. USD, достатъчни да покрият около 11 месеца внос на стоки, което потвърждава стабилността на външната позиция и ефективността на провежданата парична политика. (The Economic Times, 2025)

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Може да се обобщи, че периодът 2000–2025 г. очертава постепенната трансформация на Индия от строго регулирана към гъвкава и стратегически управлявана икономика. Резервната банка на Индия успява да балансира между либерализацията и стабилността чрез комбинация от пазарно определен курс, прозрачни интервенции, стерилизационни механизми и инфлационно таргетиране. След 2020 г. рупията постепенно придобива регионална и международна значимост — макар все още далеч от глобалната роля на китайския юан, тя вече се утвърждава като инструмент за търговски сетълменти и финансова диверсификация в Азия. Към края на 2025 г. Индия поддържа валутен режим на „управлявана гъвкавост“ (managed flexibility) — пазарно определен курс с дискретни интервенции, в съответствие с модела на устойчива, предсказуема и международно отворена парична политика. В по-широк контекст, икономическата политика на страната се характеризира с последователност и координация между фискалните, структурните и паричните инструменти, което позволява постигането на устойчив растеж, социално приобщаване и нарастваща конкурентоспособност на Индия в глобален мащаб.

REFERENCES

- Balakrishnan, P. (2021). *The economic consequences of Nehru*. New Delhi. <https://www.thehindu.com/opinion/lead/The-economic-consequences-of-Nehru/article62117093.ece>
- Bank for International Settlements. (2025). *Triennial Central Bank Survey – OTC foreign exchange turnover in April 2025*. https://www.bis.org/statistics/rpfx25_fx.pdf
- Britannica Editors. (2024). *"list of prime ministers of India"*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/list-of-prime-ministers-of-India-1832692>
- BS Web Team (2023). Business Standart. *Explained: What was licence raj and why is India better off without it?*. Mumbai. Maharashtra. https://www.business-standard.com/india-news/explained-what-was-licence-raj-and-why-is-india-better-off-without-it-123080900215_1.html

- Chaudhary, R. (2022). Financial Express. *Jawaharlal Nehru: Five contributions that made him the architect of modern India*. Noida. Uttar Pradesh. <https://www.financialexpress.com/india-news/jawaharlal-nehru-five-contributions-that-made-him-the-architect-of-modern-india/2811523/>
- Dutta, R. (2025). *The Better India. What Did Nehru Really Say at Midnight on August 15? The Speech That Marked India's First Step Into Freedom*. Bangalore. Karnataka. <https://thebetterindia.com/482916/what-nehru-said-on-india-independence-night-midnight-speech-1947-tryst-with-destiny/>
- FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations. Statistical Yearbook. (2024). *World Food and Agriculture 2024*. <https://www.evalforearth.org/sites/default/files/2024-11/STATISTICAL%20YEARBOOK%20FAO%202024.pdf>
- Government of India. (2025). Ministry of Commerce and Industry. Department of Commerce. *Total Trade*. https://tradestat.commerce.gov.in/eidb/country_wise_ttrade
- IMF - International Monetary Fund. (n.d.). *Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions (AREAER) – Reports*. <https://www.elibrary-areaer.imf.org/Pages/Reports.aspx>
- India Today. (2024). *Remembering PV Narasimha Rao, the father of economic reforms: Life and legacy*. Noida. Uttar Pradesh. <https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/facts-on-pv-narasimha-rao-indias-9th-pm-and-father-of-economic-reforms-2499715-2024-02-09>
- Invest India. (2022). *India's vaccine manufacturing prowess*. New Delhi. <https://www.investindia.gov.in/team-india-blogs/indias-vaccine-manufacturing-prowess>
- OICA - L'Organisation internationale des constructeurs automobiles. (2025). <https://oica.net/wp-content/uploads/2025/10/By-country-region-2024.pdf>
- Patnaik, I., & Sengupta, R. (2021). *Analysing India's exchange rate regime* (NIPFP Working Paper No. 353). National Institute of Public Finance and Policy. https://www.nipfp.org.in/media/medialibrary/2021/09/WP_353_2021.pdf
- Reserve Bank of India. (n.d.). *Chronology of events: Crisis and reforms (1991 to 2000)*. <https://rbi.org.in/Commonman/English/History/Scripts/Chronological.aspx>
- Prime Minister's Office. New Delhi. (2014). Major Initiatives. *Swachh Bharat Abhiyan*. https://www.pmindia.gov.in/en/major_initiatives/swachh-bharat-abhiyan/
- Puri, H. (2024). *The Indian Express. How Nehru's vision hobbled India's economy*. Noida. Uttar Pradesh. <https://indianexpress.com/article/opinion/columns/how-nehru-vision-hobbled-india-economy-9716527/>
- Safeguard Global (2025). *Top 10 Manufacturing Countries in the World in 2025*. <https://www.safeguardglobal.com/resources/blog/top-10-manufacturing-countries-in-the-world>
- The Economic Times. (2025). *India's forex reserves at \$700.2 bn as of Sept 26, sufficient for 11 months of merchandise imports: RBI*. <https://www.economictimes.indiatimes.com/news/economy/indicators/indias-forex-reserves-sufficient-for-11-months-of-merchandise-imports-rbi/articleshow/124248045.cms/>
- The Hindu. (2020). *Narasimha Rao can truly be called father of economic reforms in India: Manmohan Singh*. New Delhi. <https://www.thehindu.com/news/national/narasimha-rao-can-truly-be-called-father-of-economic-reforms-in-india-manmohan-singh/article32183365.ece>
- The World Bank (2025). *Poverty & Equity Brief. India*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099722104222534584/pdf/IDU-25f34333-d3a3-44ae-8268-86830e3bc5a5.pdf>
- The World Bank (2025). *GDP (current US\$) – India*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?End=2024&locations=IN&start=2001>
- The World Bank (2025). *GDP. PPP. (current international \$) – India*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2024&locations=IN&start=2001>
- The World Bank (2025). *GDP growth (annual %) – India*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2024&locations=IN&start=2001>
- The World Bank (2025). *GDP per capita (current US\$) – India*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2024&locations=IN&start=2001>
- The World Bank (2025). *GDP per capita, PPP (current international \$) – India*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2024&locations=IN&start=2001>